

PULMAN İLKELERİ EL KİTABI

(HALK KÜTÜPHANELERİ İÇİN KILAVUZ)

İlgili Standartlar

Derme yönetimi

Modern BKS'ler kullanım sayılarına göre derme performansı üzerine bilgi toplarlar, böylece materyallerin yaşam süresi içinde beklenen kullanım düzeyine ulaşıp ulaşmadıkları öğrenilir.

- Belli bir şubedeki, ya da belli bir konuda halkın materyalleri kullanımı ile ilgili ayrıntılı bilgiler toplanabilir ve böylece eskiden derme geliştirme ve yönetiminin engellenemez parçası olan sübjektiflik yok edilebilir.
- Çok kullanılan ya da hiç kullanılmayan dermeler belirlenip gereği yapılabilir. Kütüphanelerin, özel değere sahip olan, yerel açıdan ilginç ve nadir olan vb. materyalleri koruma sorumluluğu olduğu unutulmamalıdır. Bu tür materyallerin dermeden çıkarılması gibi bir hatadan kaçınmak için sistemde belirlenmeleri gerekir.

Dermenin mümkün olduğu kadar çok kullanılmasını sağlamak için şubeler arası dolaşım ve değişim yapılması gerekebilir.

- Her ne kadar herhangi bir aşamada tespit yapmak mümkünse de, sipariş esnasında bir materyalin dolaşıma uygunluğunun belirlenmesi daha iyi olur.
- Kitap bütçesinin bir kısmının dolaşıma tabi olacak dermeye ayrılması önerilir.
- Bir dolaşım rotası çizilerek ya da kütüphaneler eşlenerek bir kitap/materyalden dolaşım için tek kopya daha sonra değiştirilmek üzere satın alınır. Normal olarak bir kitabın başka bir kütüphaneye gönderilmeden önce altı ay tutulması uygundur.
- Şubeye rafdan alınıp gönderilecek derme için raporlar gönderilir. Gönderme anında ödünç verildiği için rafta bulunmayan materyaller iade edildiklerinde diğer kütüphaneye gönderilir.

Ticari olarak üretilmiş BKS'ler genellikle, dolaşan materyali belirleme olanağı sağlayan bir derme yönetimi modülü içerirler. Böylece, bazan sorunlar yaratabilen bir iş kolaylaşmış olur.

Örneğin, [Galaxy](http://www.ds.co.uk/company/files/galaxy_menu.html) (http://www.ds.co.uk/company/files/galaxy_menu.html)

ve [Dynix](http://www.epixtech.com/products/dynix.asp) (<http://www.epixtech.com/products/dynix.asp>) derme kontrolü yazılımları bir derme dolaşım modülüne de içerirler.

Otomatik depolama ve erişim sistemleri

Kullanıcı çevrimiçi katalog üzerinden bir materyal için istek yapar, robot tarafından depoda aranan materyal kütüphaneye getirilir. Tüm işlem hızlı ve otomatiktir. Düzenek süpermarketlerde ve toptancılarda kullanılan sistemlere benzer. [RFID](#) sayesinde bu gerçekleştirilebilir. Avantajları:

- Depoya personel ve halk girmediği için ısı, nem ve basınç ayarları kitaplara ve belgelere en uygun şekilde ayarlanabilir.
- Işıklandırma, duvar kaplaması, asma tavan gereksizdir.
- Kitaplar bu sistem tarafından insana nazaran çok hızlı bir şekilde yerlerine geri yerleştirilebilir.
- Sistem derme yönetimi için gerekli kullanım rakamlarını kaydeder. Az kullanılan materyaller dermeden ayıklanırken, çok kullanılanlar açık rafa geri getirilir.

Tabii ki böyle bir sistem, depolayacak büyük dermeleri olan kütüphaneler için yararlıdır, ama bazı halk kütüphaneleri de böyle bir harcamayı haklı kılacak büyüklükte olabilirler. Bu

sistemlerin yararları üzerine bir tartışma bkz. <http://www.ala.org/acrl/kirsh.pdf> 'de bulunabilir. Bu tür sistemler arşiv depolamaya da uygundur.

Kütüphanelerarası ödünç verme ve belge sağlama

Kütüphanelerarası ödünç verme, kütüphanelerin sahip olmadıkları kitaplara ve diğer materyallere erişebilmek için kullandıkları bir programdır. Çoğu kütüphane böyle bir programa yerel, ulusal ya da uluslararası düzeyde katılır. ISO 10160 kütüphanelerarası ödünç verme, istekte bulunma, istek iletme, iletme ve bildirim, gönderme şartlı cevap, iptal, vb. konulardaki teknik özellikleri belirler. Elektronik veri dağıtımını desteklemek üzere değişiklik yapılmıştır. [Galaxy](http://www.ds.co.uk/company/files/galaxy_menu.html) (http://www.ds.co.uk/company/files/galaxy_menu.html) ve [Dynix](http://www.epixtech.com/products/dynix.asp) (<http://www.epixtech.com/products/dynix.asp>) gibi piyasada bulunan BKS'lerin çoğu kütüphanelerarası ödünç verme modülüne sahiptirler.

Sürelî yayın denetimi

Sürelî yayın takibi hızlandırılabilir. Günümüz sistemleri, dergi geliş aralığı tahmini, eksik dergi sayılarının saptanması ve satıcı firmadan talep edilmesi, para birimleri arası çevirim gibi işlemleri hallederler. Sipariş takibi otomatikleştirilir ve gelen dergi sayıları ya da gecikenler çevrimiçi görülür. Ticari BKS satıcıları, sürelî yayın denetimi sistemlerini, MARC21'in biçimlemesine dayalı olarak geliştirmek eğilimi göstermektedirler (Holdings Data [Format](http://www.loc.gov/marc/concise/concise.html#general_intro) http://www.loc.gov/marc/concise/concise.html#general_intro). Kütüphaneler, MARC veri biçimi ile ilgili bilgilerini geliştirirken, bu biçimin, bir sonra gelmesi beklenen dergi sayısını belirleme, geciken sayıları talep, toplu dergi listeleri ve çevrimiçi kataloğa katkı sağlama gibi hususlarda gereksinimlerine nasıl hizmet edeceğini daha iyi anlamak için ilinti kurmalıdırlar.

Topluluk Bilgileri: BKS'ler, halk tarafından erişilebilecek şekilde tasarlanmış topluluk bilgileri sistemlerini desteklemelidirler. Bu belki de Web sitesi kanalıyla gerçekleştirilebilir.

- Telefon ile referans hizmeti veren kütüphanelere fayda sağlayabilecek şekilde, hem halka hem de personele aynı şekilde erişim sağlayabilirler.
- Dizine göz atma, serbest metin ve konu ve yere göre tarama gibi bilgi arama imkanları olabilir.
- Veritabanındaki bilgiler güncellendiğinde bilgilendirilmek isteyen kişilere otomatik mektup ya da elektronik posta gönderebilmelidir.
- Eskiye bilgi otomatik olarak silinmelidir.

Çevrimiçi katalogda Z39.50 taraması

Kullanıcı, Z39.50 protokolü ile, farklı katalog ve bibliografik dosyaları, farklı yazılımların farklı tarama arayüzlerini anlamaya gerek görmeden tarayabilir. İşbirliği yapan bir grubun üyesi olan kütüphaneler bu protokole gereksinim duyarlar.

Bilgi yönetim sistemleri

Günümüz BKS'leri kaydedilen veriler üzerinden raporlar hazırlayan bilgi yönetimi modülü içerirler. Yönetim bilgileri ana sunucu dışında tutulabilir ve ana veritabanı, bilgi yönetim sistemi veritabanı üzerinde ikizlenebilir. Böylece karmaşık taramalar gerçek zamanda yapılırken ana sunucunun cevap süresi etkilenmez. .

Yeni teknolojilerin geleneksel BKS modülleri üzerindeki etkileri

Bu alandaki en yeni teknoloji, radyo frekansıyla tanıma (RFID)'dir. Kütüphane kullanımına uyarlanması yenidir. RFID sistemleri üç ana parçadan oluşur:

- Her materyalin içine yerleştirilen bir belirteç (tag) veya etiket (label). Bu belirteç/etiket bir anten ve üzerinde bibliografik bilgi ile her bir materyali tanımlayan özgün bir numaranın bulunduğu ufak bir yonga içerir.

- Radyo frekans alanı yaratan bir anten
- Antene güç veren bir okuyucu. Yonga üzerindeki şifreli bilgi okuyucu tarafından çözülerek bir bilgisayara veya sunucuya yollar.

Bazı belirteçler yeniden programlanabilirken bazıları programlanamaz. Bazı belirteçler güvenlik belirteci olarak kullanılabilir, bazıları ise kullanılamaz. Belirteçler değişik miktarlarda bellek içerir. Bellek miktarı arttıkça fiyat artar. Satın almadan önce ne kadar bellek gereksinimi olduğu belirlenmelidir.

Barkod kullanan sistemlerde, optik barkod okuyucusunun doğru okuma pozisyonuna getirilmesi gerekliliği gecikme sağlamaktadır. Barkodlar materyalle ilgili bilgi taşımaz, sadece materyali veri tabanındaki bir kayda bağlarlar.

RFID etiketlerinin şu avantajları vardır:

- Etiketler her bir materyalle ilgili 90 bit bilgi saklayabilir.
- Bazılarının güncellenebilir bellekleri vardır.
- Kitap ciltleri üzerinden, hareket halinde iken, bir kaç bir seferde ve antenden bir kaç inç [1 inç 2.54 cm.dir] uzaktan okunabilirler.
- RFID sistemleri şu anda kullanılmakta olan bilgisayar ortamındaki kataloglara uyumlu olmalıdır, ama bunun garantisi yoktur ve kontrol edilmelidir.

Ayrıca, okuyucu kartları da akıllı kart olabilir ve böylece bilgi veritabanı yerine kart üzerine kaydedilirken antenden geçtikçe okuyucuların aldıkları/iade ettikleri kitaplar, cezalar, rezervasyon masrafları otomatik olarak güncellenir. Bunun hizmetlerin [kişiselleştirilmesinde](#) kullanılabilecek yönleri de vardır.

RFID ile daha hızlı ve verimli yapılan işler arasında şunlar sayılabilir:

Sağlama: Yayınevleri yayınladıkları yeni kitaplara büyük ihtimalle kendi RFID belirteçlerini takacaklardır. Halen kitap ticaretinde belirteçler üzerinde ne kadar bilgi bulunacağı tartışılmaktadır.

- Yayınevi tarafından belirteçte saklanacak bilgi kütüphanelere tekrar işleme esnasında para ve zamandan kar ettirmeye yetecek miktarda olmalıdır.
- RFID belirteçleri farkedilmemeli ve belki de bir logoyu andırmalıdır.
- Her belirteç özgün bir tanımlayıcı gibi işlev görmeli ve her bir materyal için fatura işlemleri belirteç kullanılarak yapılabilmelidir.
- Kitap rafa çıkmadan yapılması gereken işlemler, RFID'in birden çok materyali aynı anda işleyebilmesi sayesinde hızlanır.

Kendi kendine ödünç alma, iade ve otomatik kitap iadesi: Pek çok materyali aynı anda işleyebildiği ve okunabilmesi için belli bir konuma getirilmesi gerekmediğinden RFID kullanıcının kendi kendine hizmet vermesine çok uygundur.

- Kütüphane kullanıcıları materyalleri kutuya atarak ya da iş bandına bırakarak iade edebilirler.
- Çıkışa yakın noktalar olabileceği gibi binanın herhangi bir yerine de yerleştirilebilecek makinelerden kendi kendilerine ödünç alabilirler
- RFID tabii ki ayrılmış materyalleri de tanıyacaktır.

Hırsızlığın engellenmesi: Teknoloji şu anda kullanılmakta olana benzemektedir. İzinsiz olarak kapıdan bir materyal geçirmek istenirse sesli uyarı yayılır.

- RFID, kişi kendi kendine ödünç aldığı anda, işlem doğru yapılmışsa kitap üzerindeki hırsız alarmını devre dışı bırakır.

- Alarm susunca, kütüphane personeli sadece bir kitabın izinsiz çıkarıldığını değil hangi kitanın çıkarıldığını da anlar.

Kayıp ve rafta yerinde olmayan materyallerin tespiti: RFID ekipmanı içinde raf boyunca ilerlerken belirteçleri tarayacak bir okuma kalemi bulunmaktadır. Bu kalem kayıp ya da aranan materyallerin kimlikleri girilerek ayarlanır, arama daha az insan gücü harcanarak ve daha büyük bir bulma şansı ile yapılır. Aranan materyale rastlandığında sesli uyarı duyulur.

Pek çok şirket kütüphane pazarına yönelik olarak bu tür ürünler sunmaktadır: [Texas Instruments](http://www.ti.com/) (<http://www.ti.com/>), [3m](http://www.3m.com/) (<http://www.3m.com/>), [Checkpoint Systems](http://www.checkpoint.com/) (<http://www.checkpoint.com/>) and [Gemplus](http://www.gemplus.com/) (<http://www.gemplus.com/>)

GELECEK GÜNDEM

RFID

RFID teknolojisi hızla gelişmektedir ve yakın gelecekte daha ucuz, daha güçlü, daha sağlıklı ve daha çok yönlü olacaktır. Belirteçler, muhtemelen bina içi kullanımın gerekliliklerini karşılamaktan da öte belirtecin ve iletkenin gücüne bağlı olarak belli uzaklıklardan okunabilmektedir. Bu teknolojinin kütüphanelerde büyük bir değişime sebep olacağı kesindir.

Eğer kitap satanlar RFID belirteçlerini yeni kitaplara koymaya başarlarsa, modası geçmekte olan lazer teknolojisi de göz önüne alınırsa, kütüphaneler bu yeni teknolojiye yönelmek zorunda kalabilirler. Bu değişiklikler kütüphanelerdeki personel alımını etkileyecektir. Daha düşük düzeyde beceri gerektiren iş olanakları kalkacak ve zaman alan rutin işlerin çoğu şekil değiştirebilecektir. Ancak bu teknolojilerin oturması zaman alacaktır. Test etmekte olan kütüphaneler bu işin öncüleridir.

Kütüphane yönetim sistemleri halihazırda kullanıcı bilgi hizmetleri alanına doğru kaymaktadır ve bu daha da artacaktır:

Kaynak Keşfi

En yeni gelişimlerden biri olarak şu anda üretilen, kütüphane kataloglarını ve kaynaklarını (topluluk bilgileri veritabanları, yerel dergi veritabanları, Amazon, Google, belirli ağ kaynakları vb.) aynı anda tarayan ve belli bir konuda çok çeşitli kaynaklardan kullanıcıya bilgi sağlayan kaynak keşfi portallarıdır.

Rehberli erişim

Bu, kullanıcıların belli bir kategorideki çeşitli kaynaklardan “sadece en iyi” materyale ulaşmalarını sağlayan bir araçtır. Bu web tabanlı araç, kaliteli kaynakların çoklu ortam listelerini sunmak için kütüphane kataloglarından, İnternet siteleri ve benzerlerinden kaynakları harmanlar. Özel bir yazılım gerektirmez ve kaynak listelerinin derlenmesinde öğretmenler gibi diğer kişilerin de katılımının sağlanabilmesi için kütüphanelere fırsat sunar. Redaksiyon ögesi de içermektedir.

İçeriğe erişim

Sistemler artık kütüphane kataloglarında olduğu gibi içeriğe referans vermenin ötesine giderek sayısal içeriğin kendisine erişim sağlamaktadırlar. Elektronik dergiler, İnternet siteleri ve yerel çalışmalar fotoğrafları gibi yerel olarak sayısallaştırılmış materyaller örnek olarak verilebilir.

Bütünleme

Müşteri ilişkileri yönetimi yazılımları bazı yerel yönetimlerde kurulmaktadır. Hizmetleri bir noktadan sunabilmek için kütüphane yönetim sistemleri bu sistemlerin içine gömüleceklerdir. Örneğin, kullanıcı kitaplarını yenilerken, farklı bir birime de vergiler hakkında soru sorabilecektir.

BAĞLANTILAR**Uluslararası**

Bu site başlıca kütüphane otomasyon satıcılarının bağlantılarını verir

<http://www.libraryhq.com/automation.html>